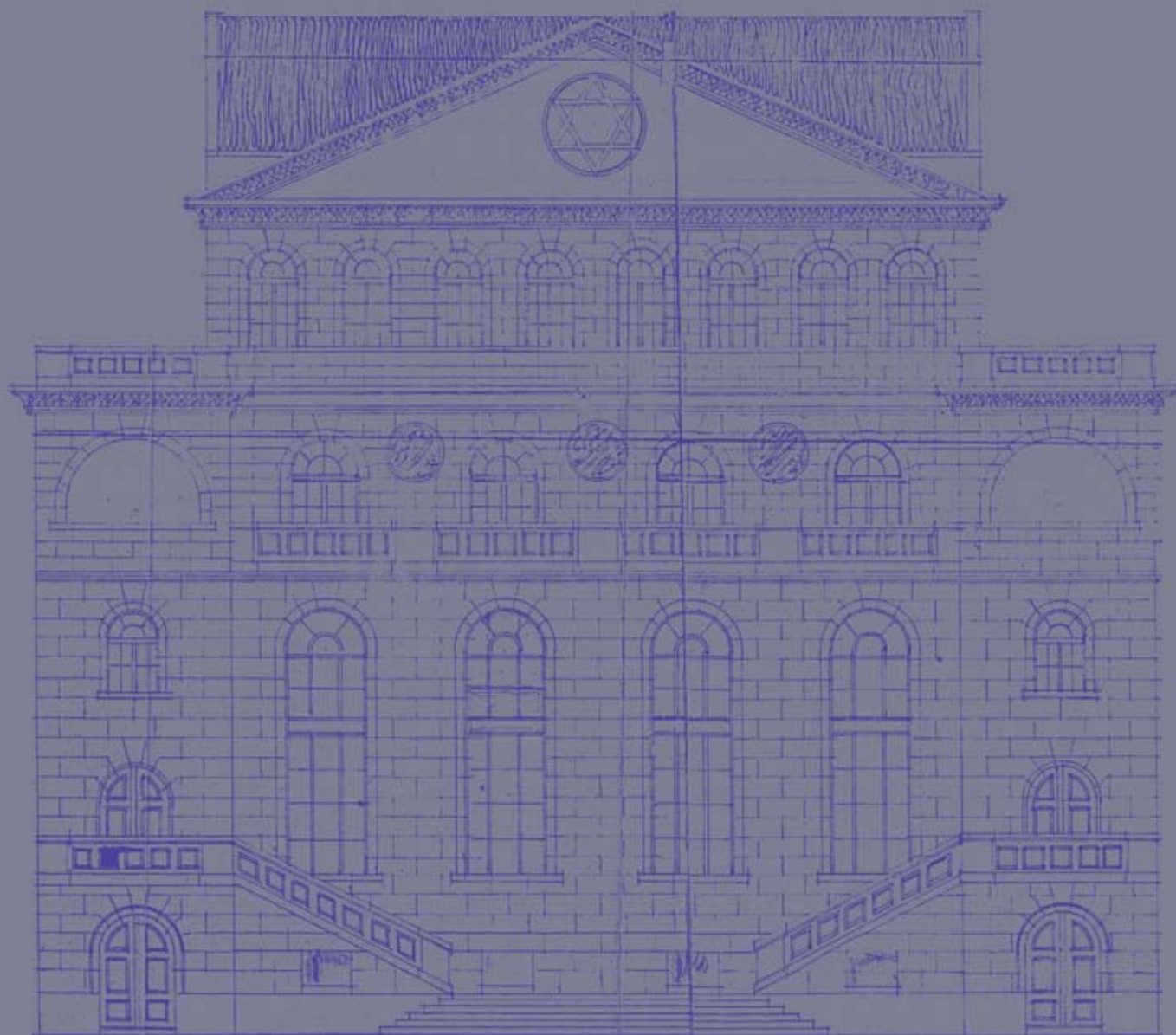

Синагога Сукат Шалом
Sukat Shalom Synagogue

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

План фронталне фасаде, аутор Фрања Урбан, 1923. година
Front façade, design by Franjo Urban, 1923

Синагога Сукат Шалом

Маршала Бирјузова 19

Споменик културе

Изглед ентеријера - арон хакодеш
Interior, aron hakodesh

Историја Јевреја у Београду може се документовано пратити од турског освајања Београда 1521. године. Већ средином XVI века почиње масовније насељавање Јевреја Сефарда. Према подацима из 1567. и 1573. године помиње се више вероисповедних општина и три синагоге. Током XVII века Јеврејска заједница настањује се у близини дунавске обале, на простору који су Турци звали Јалије. Тек је од почетка формирања независне српске државе живот Јевреја постепено бивао бољи, да би након Берлинског конгреса добили пуна грађанска права.

Историја насељавања и живота Јевреја Ашкеназа на простору града Београда започиње још током XVIII века, али њихов број знатно се увећава средином XIX и у првој половини XX века. Године 1869. првог октобра, основана је и засебна Ашкенаска општина у Београду. Доносе се и „Правила верозаконог скупа ашкенаских Јевреја“ (тако се звала Ашкенаска општина у оснивању) у двадесет тачака, која су предвидела оснивање школе и богомоље. Управа вароши потврдила је ова правила, чиме је постављен темељ новој Ашкенаској општини у Београду. У почетку је коришћена закупљена

зграда у Космајској улици (данашња Улица маршала Бирјузова) за верске, управне, културне и сличне потребе општине. Идеја о подизању нове, функционалније зграде, и акција у прикупљању прилога за изградњу ашкенаске синагоге реализују се пред Први светски рат. Ипак, изградња Синагоге почиње тек након рата, свечаним полагањем камена темељца 15. јуна 1924. године, а том приликом уграђена је и пергаментна повеља коју су потписали краљ Александар и краљица Марија. Овој свечаности присуствовали су изасланици краља и владе Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, представници јеврејских општина, разних корпорација из Краљевине, председник Народне скупштине, као и врховни рабин др Алкалај.

План за изградњу Синагоге одобрен је 1923. године, а сам објекат изведен је у периоду од 15. маја 1924. године до 27. новембра 1929. године. Током периода од 1924-1926. године завршена је зграда Синагоге према пројекту архитекте Фране Урбана, уз учешће Милана Шланга. Године 1929. изведени су накнадни радови на измени ентеријера према пројекту архитекте Милутина Јовановића. Објекат је до 1941. године служио као зграда Српско-Јеврејске црквене општине ашкенаског обреда. Током нацистичке окупације Београда, 1941-1944. године њена аутентична функција деградирана је претварањем у јавну кућу, да би након рата била враћена у функцију синагоге намењене обема верским конгрегацијама београдских Јевреја.

Зграда Синагоге конципирана је у духу архитектуре академизма, с преовлађујућим елементима неоренесансе. У елевацији се састоји од сутерена, приземља, галерије

*Детаљ – степениште на делу фронталне фасаде
Front façade stairs*

ОВОМ СВЕТОМ ХРАМУ
ПОЛОЖИО ЈЕ КАМЕН ТЕМЕЉАЦ
БЛАЖЕНОПОЧИВШИ
ВИТЕШКИ КРАЉ АЛЕКСАНДАР I
УЈЕДИНИТЕЉ
НА ДАН 15 ЈУНА 1924 ГОДИНЕ

ОВА ПЛОЧА ОТКРИВЕНА ЈЕ
14 АПРИЛА 1935 ГОДИНЕ
НА ДАН ПРОСЛАВЕ ДВАДЕСЕТГОДИШЊИЦЕ
ПРЕТСЕДНИКОВАЊА
У ЈЕВРЕЈСКОЈ ВЕРОСПОВЕДНОЈ ОПШТИНИ
ЕШК. ОБРЕДА
Г. ДР. ФРИДРИХА ПОПСА
АДВОКАТА ИЗ БЕОГРАДА
ИНИЦИЈАТОРА И ГЛАВНОГ ТРУДБЕНИКА
ПОДИЗЊА ОВОГ ХРАМА

Спомен плоча – фронтална фасада
Memorial plaque, front façade

приземља и првог и другог спрата. Унутрашњост је решена вишенаменски, као простор за разноврсне активности јеврејске заједнице: верске, културне, просветне, канцеларијске и стамбене. Оваква вишенаменска концепција објекта заснована је на верском и друштвеном контексту синагоге која треба да обједини три основне функције: место религијске службе јеврејске конгрегације, место намењено едукацији и састанцима јеврејске заједнице. У сутерену је смештена кошер кухиња с трpezаријом, и помоћне просторије. Централни простор приземља с галеријом је у симболичном и верском значају примаран, као место намењено верском обреду. Бочно, одвојене зидом од верског простора, налазе се канцеларије, учионица и сала за седнице. На првом и другом спрату распоређене су стамбене просторије. Молитвени простор подељен је са два низа стубова који носе опходну галерију. Фронтална фасада конципирана је складно и симетрично, а декоративни акценат дат је на забату крова где је у окулусу смештен Давидов штит - шестокрака звезда. Централни део фасаде заузимају четири издужена и полукружно завршена прозора, који се простиру у зони приземља и галерије. Зона првог спрата је од ниже зоне раздвојена плитким и једноставним подеоним венцем. Фасада ове зоне је повучена у односу на раван фасаде нижих зона тако да образује терасу уоквирену балустрадом. У равни фасаде ове зоне распоређен је правилно ритмован низ од четири полукружно завршена отвора. По аутентичном плану из 1923. године између ових отвора осмишљени су декоративни медаљони. Други спрат решен је најједноставније, са осам полукружно завршених прозора и

одвојен је од првог спрата декоративним подеоним венцем. Поред наведених архитектонских елемената, који фронталној фасади дају утисак уравнотежене хоризонталности, вертикализам је акцензован бочним плитким ризалитима, завршеним у зони првог спрата у виду кулица олакшаних лучним отворима на три стране. Ове кулице носе јасну асоцијацију на фортификацијски облик и карактер првобитног Соломоновог храма. Такође оне представљају чест мотив синагогалне архитектуре који симболизује Јахин и Воаз, стубове Соломоновог храма. Крајњи акценат вертикалности дат је троугаоним забатом изнад другог спрата. Целокупном утиску свечаног и церемонијалног карактера Синагоге доприноси и широко трокрако приступно степениште у зони сутерена и приземља, украшено једноставном балустрадом са два канделабра. У стилској и просторној формулацији степениште представља реминисценцију француског класицизма, односно северне фасаде Малог Тријанона у Версају.

У архитектонско-естетској формулацији фасада репрезентативност је примарно остављена фронталној фасади која је конципирана складно и уравнотежено. Декоративни акценат дат је на забату где је у окулусу смештен Давидов штит – шестокрака звезда. Вертикалност истичу издужени лучно засведени прозорски отвори у зони ритуалног простора Синагоге, као и бочни ризалити с кулицама који фланкирају централни део фасаде.

Молитвена сала намењена верском ритуалу уједно је централни и суштински део синагоге. Хехала синагоге Сукат Шалом је лонгитудиналног облика и смештена је у нивоу приземља и галерије. Оријентисана је правцем исток–запад и подељена са два низа осмостраних слободних стубова с декоративним капителима. Ови стубови, који имају уједно естетску, симболичну и конструктивну функцију носе опходну галерију. Таваница је касетирана и декорисана флоралном бордуrom. Најсветији и уједно најдекоративнији изведен део је арон хакодеш смештен на источном зиду храма. У њему су смештени свици светих књига ашкенаских и сефардских тора и Библија Старог завета. С обе стране овог дела постављена су по два стуба, иста као и стубови хехале, само кружног пресека. Они носе велики мермерни кубус који симболизује Мојсијев ковчег с декалогом. Ови декоративни архитектонски елементи потичу из времена реконструкције споменика културе, након Другог светског рата, с обзиром на то да је ентеријер, осим што је задржао просторну концепцију, током окупације у потпуности био деградиран.

У контексту урбанистичке диспозиције зграда Синагоге изведена је као слободностојећи објекат у дубини парцеле што у извесном смислу отежава потпуно сагледавање објекта с улице. Овакав

положај објекта условљен је пре свега историјском урбанистичком матрицом ширег простора коју карактеришу неправилан склоп улица и издужене парцеле.

Споменик културе синагога Сукат Шалом представља важно културно–историјско сведочанство живота јеврејске заједнице у Београду и Србији. Сходно томе културно–историјска вредност објекта произлази пре свега из његове верске функције, с обзиром на то да је реч о једином аутентичном активном верском објекту јеврејске заједнице у Србији, као и из чињенице да представља један од ретких сачуваних објеката синагогалне архитектуре у Србији. С друге стране објекат представља архитектонско–урбанистичку вредност као репрезентативан пример архитектуре академизма, и као дело значајног и плодног архитекте.

Литература:

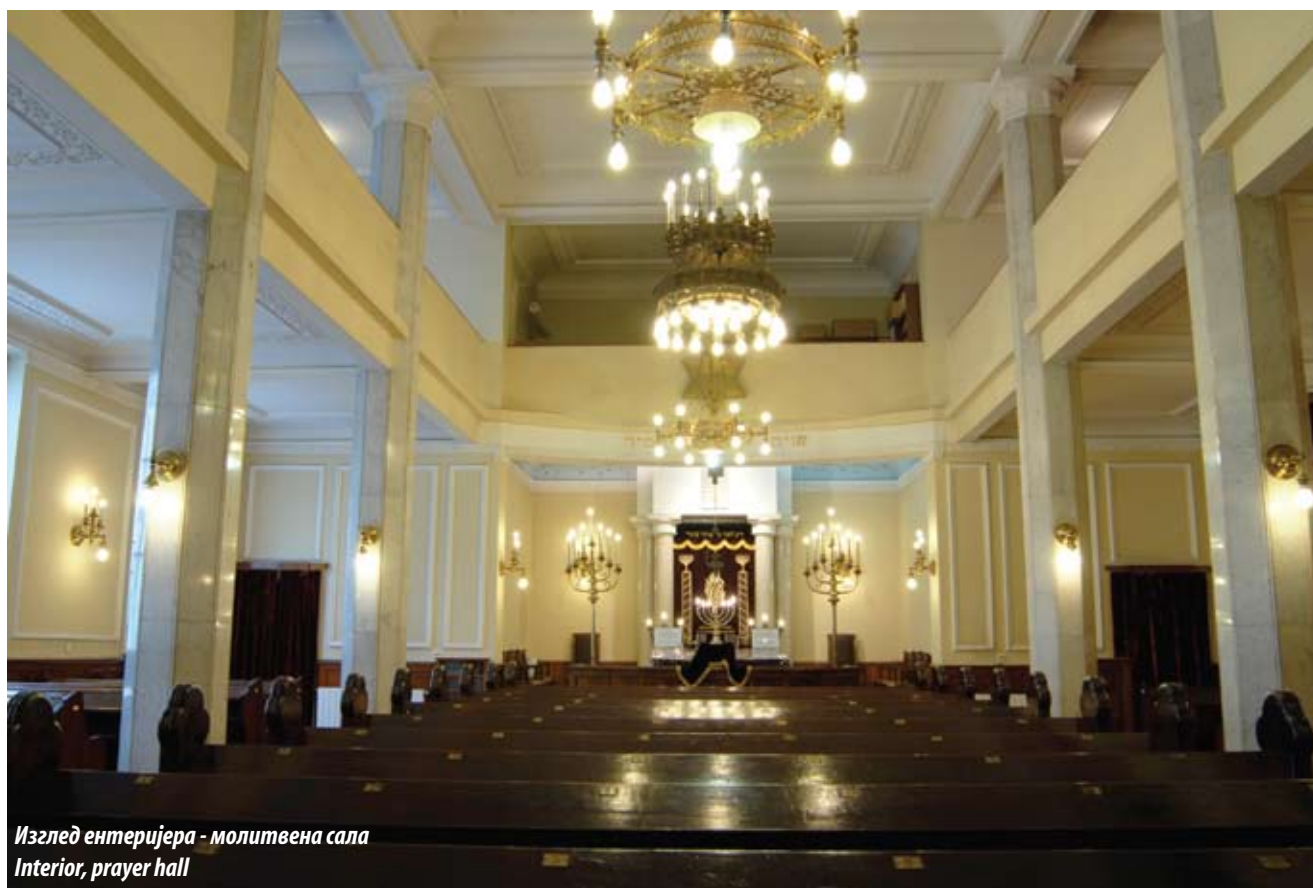
- Игњат Шланг, *Јевреји у Београду, Београд 1926.*
Небојша Јовановић, *Преглед историје београдских Јевреја до стицања грађанске равноправности, Зборник 6 Јеврејског историјског музеја, Београд 1992. стр. 115 – 166.*
Дивна Ђурић Замоло, *Архитектура и грађевинарство Јевреја у Београду, Зборник 6 Јеврејског историјског музеја, Београд 1992. стр. 236-238.*
Др Харијет Пас Фрајденрајх, *Јевреји у Београду између ратова, Зборник 6 Јеврејског историјског музеја, Београд 1992. стр. 365 - 371.*
Мр Небојша Поповић, *Јевреји у Србији 1918 – 1941, Београд 1997.*
Жени Лебл, *До коначног решења, Јевреји у Београду 1521-1941, Београд 2001.*
John Wilkinson, *From Synagogue to Church - The Traditional Design, New York, 2002.*

Sukat Shalom Synagogue

19, Maršala Birjuzova street

Cultural monument

Изглед ентеријера - молитвена сала
Interior, prayer hall

The history of the Jews in Belgrade can be documented since the Ottoman conquest of Belgrade in 1521; not long afterwards, in the mid 1500s, Sephardic Jews began to settle in larger numbers: according to the census data for 1567 and 1573, there were several Jewish congregations and three synagogues. During the 17th century the Jewish community settles in the area near the Danube riverfront known as Jaliye (from Turk. yali, lit. "shore"). The life of the Jews began to improve after Serbia was set on the path to independence in the first half of the 19th century, and they were granted equal civil rights after the Congress of Berlin (1878).

The settlement of Ashkenazi Jews in Belgrade can be traced back to the 18th century, but the community considerably grew in the mid-19th and the first half of the 20th century. In 1869, on 1 October, a separate Ashkenazi community was founded and the "Rule of the Ashkenazi Jewish Congregation" (as the community in the making was called) was laid down in twenty articles, which, among other things, envisaged the founding of a school and a place of worship. Its approval by the city administration laid the formal groundwork for the new Ashkenazi community. At first the community rented a building in Kosmajaska

Изглед ентеријера - молитвена сала
Interior, prayer hall

(present-day Maršala Birjuzova) Street for its religious, administrative, cultural and other needs. Fundraising to support the construction of a purpose-built, more functional building began on the eve of the First World War, but the cornerstone, with a charter on parchment signed by King Alexander and Queen Maria sealed within it, was solemnly laid only after the war, on 15 June 1924. The ceremony was attended by the envoys of the King and the government of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, the representatives of the Jewish congregations, of various corporations, the President of the National Assembly, and the Chief Rabbi Dr. Alkalaj.

The construction plan was approved in 1923. Construction began on 15 May 1924 and lasted until 27 November 1929. The synagogue building, designed by the architect Franjo Urban assisted by Milan Šlang, was

completed in 1926. In 1929 the interior was remodelled after the design of the architect Milutin Jovanović. It functioned as the place of worship for the Serbian-Jewish Congregation of the Ashkenazi rite until 1941. In 1941–44, during the Nazi occupation of Belgrade, it was desecrated and turned into a brothel. After the war it was restored to its original function as a place of worship for both congregations of Belgrade's Jews.

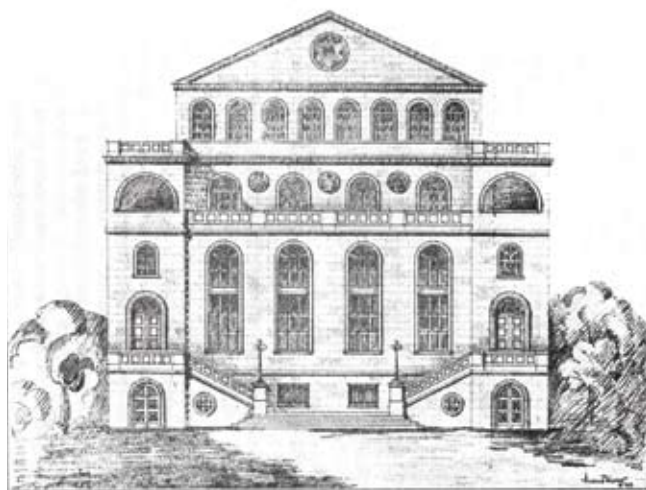
The building was designed in the style of academism with predominant neo-Renaissance elements. In elevation it shows a semi-basement, the ground floor, the ground-floor gallery and two upper floors. The interior was designed to combine multiple functions in response to the Jewish community's various needs: worship, education, office and dwelling spaces. This concept is based on the religious and social role of a synagogue, which needs to combine three basic functions: as a place of

Изглед ентеријера са галерије - молитвена сала
View of the prayer hall from the gallery

worship, a place of study and a place for community meetings. The semi-basement houses a kosher kitchen, a dining room and service rooms. The central ground-floor area with the gallery, being intended for ritual purposes, is preeminent both symbolically and religiously. At its side, separated by a wall, are offices, a study room and a meeting room. The two upper floors contain living quarters. The prayer space is partitioned with two rows of columns which support the gallery. The front façade is symmetrical and well-proportioned, with the decorative accent placed on the gable with David's shield, a six-pointed star enclosed in an oculus. The central portion of the façade features four tall round-arched windows rising through the ground-floor and gallery levels. The first-floor zone, separated from the lower by a shallow stringcourse, is set back, providing a parapeted terrace. It is fitted with four regularly

spaced round-arched windows between which, according to the original blueprints of 1923, were ornamental medallions. The most simply articulated second-floor zone with its eight round-arched windows is separated from the first floor by a decorative stringcourse. In addition to these elements of the front elevation which lend an impression of well-balanced horizontality, verticality is accentuated by two protruding two-storey end bays topped with small towers lightened by arched openings on three sides. The towers, a clear allusion to a fortification and the character of Solomon's temple, are a frequently used motif in synagogue architecture, symbolising Jachin and Boaz, the pillars of Solomon's temple. The gable above the second floor provides the final vertical accent. The wide central staircase of three flights, adorned with a simple balustrade and two lampposts, adds to the overall impression

בית הקהילה של העדה האשכנזית בבלגראד.
«Обштински Дом» Еврейских Жидова у Београду.

Цртеж Милана Шланга – фронтална фасада. Преузето из: Игњат Шланг, Јевреји у Београду, Београд 2006. стр. 131
Milan Šlang, front façade, drawing from Ignjat Šlang, Jevreji u Beogradu, Belgrade 2006, p. 131

of the building's dignified and ceremonial character. In terms of layout and style, the staircase is a reference to French neoclassicism, i.e. to the northern façade of the Petit Trianon at Versailles.

The architectural and aesthetic articulation of elevations gives precedence to the front façade, which is harmonious and well-balanced. The decorative accent is on the gable, which features David's star enclosed in an oculus. Verticality is accentuated by the tall round-arched windows in the zone of the ritual space of the synagogue, and by the projecting tower-topped end bays that flank the central portion of the façade.

The prayer hall is the central and essential part of the synagogue. The elongated hekhal of the Sukat Shalom synagogue, encompassing the ground-floor and gallery levels, is orientated east to west and divided with two rows of eight-sided columns with ornamented capitals. The columns support the gallery, thus combining aesthetic, symbolic and structural functions. The coffered ceiling is decorated with a floral border. The holiest and most ornate element is the aron hakodesh against the east wall of the temple, which enshrines the Ashkenazi and Sephardic

Torah scrolls and Hebrew Scriptures. It is flanked by two columns which differ from those in the hekhal only in being circular-sectioned. They carry a large marble cube which symbolises the Ark of the Covenant containing the Decalogue. These decorative architectural elements date from the period of post-WWII reconstruction of the desecrated and despoiled interior.

In terms of disposition, the synagogue is a free-standing building in the rear of the lot, and therefore not fully visually graspable from the street. This disposition was determined primarily by the historic urban matrix of the district, characterised by an irregular street pattern and elongated lots.

The Sukat Shalom synagogue is an important cultural and historical testimony to the life of the Jewish community in Belgrade and Serbia. The building derives its cultural and historical value primarily from its religious function, being the only active place of worship of the Jewish community in Serbia, and one of the few surviving examples of synagogue architecture in Serbia, but it also has architectural and townscape value as a representative example of the architecture of academism and a work of a prominent and prolific architect.

Literature

Ignjat Šlang, Jevreji u Beogradu (Belgrade 1926)

Nebojša Jovanović, "Pregled istorije beogradskih Jevreja od sticanja gradjanske ravnopravnosti", Zbornik 6 Jevrejskog istorijskog muzeja (Belgrade 1992), 115–166

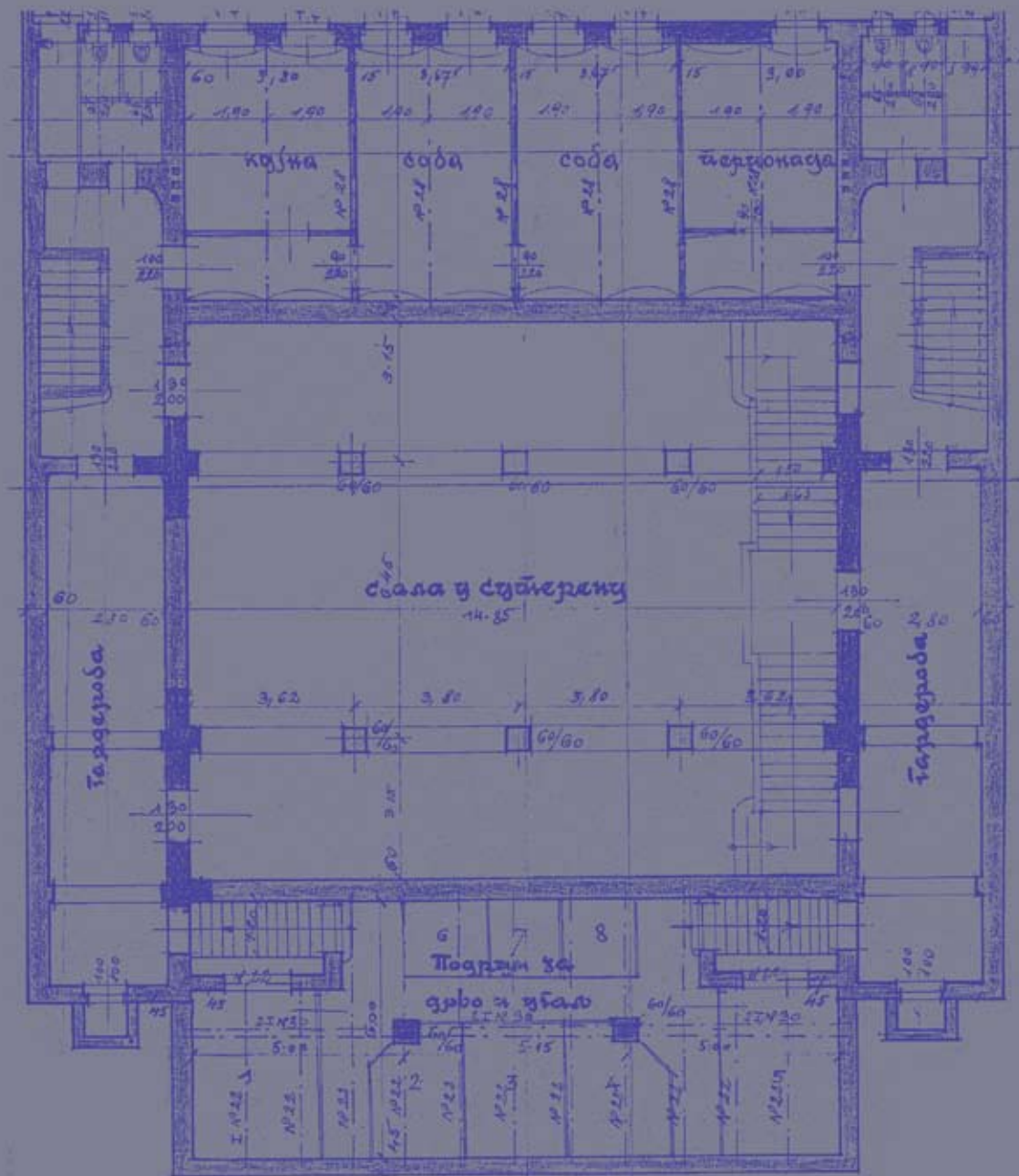
Divna Djurić-Zamolo, "Arhitektura i gradjevinarstvo Jevreja u Beogradu", Zbornik 6 Jevrejskog istorijskog muzeja (Belgrade 1992), 236–238

Harijet Pas Frajdenrajh, "Jevreji u Beogradu izmedju ratova", Zbornik 6 Jevrejskog istorijskog muzeja (Belgrade 1992), 365–371

Nebojša Popović, Jevreji u Srbiji 1918–1941 (Belgrade 1997)

Ženi Lebl, Do konačnog rešenja. Jevreji u Beogradu 1521–1941 (Belgrade 2001)

John Wilkinson, From Synagogue to Church. The Traditional Design (New York 2002)

План основе сутерена, аутор Милутин Јовановић, 1929. година
 Semi-basement plan, Milutin Jovanović, 1929

Синагога Сукат Шалом

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: Нела Мићовић, директор

Текст: Александар Божовић

Лектура: Анђелка Ковачевић

Превод: Марина Адамовић Куленовић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић

Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда

Тираж: 1000 примерака

Штампа: Графостил, Крагујевац

Београд, 2013. година

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу
и Министарство културе и информисања Републике Србије

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

726.3(497.11 Београд)(036)

БОЖОВИЋ, Александар, 1971-
Синагога Сукат Шалом = Sukat Shalom
Synagogue / [текст Александар Божовић ;
превод Марина Адамовић
Куленовић ; фотографија Снежана
Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту
споменика културе града Београда = Cultural
Heritage Preservation Institute of Belgrade,
2013 (Крагујевац : Графостил). - 10 стр. :
илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл.
превод. - Податак о аутору преузет из
колофона. - Тираж 1.000. - Библиографија:
стр. 6.

ISBN 978-86-81157-92-3

а) Београд - Синагога Сукат Шалом - Водичи
COBISS.SR-ID 204086540

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade